

विदेशी विनिमय कारोबार गर्ने सम्बन्धमा
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी गरिएको

एकीकृत परिपत्र-२०८०

(एकीकृत परिपत्र-२०७९ र सो पश्चात् मिति २०८०/०९/१२ सम्म जारी परिपत्र/सूचना समेत समावेश गरी परिमार्जन गरिएको)

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग

२०८० पुस

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग

एकीकृत इ.प्रा. परिपत्र : २७/२०८०

सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण (AML/CFT) सम्बन्धी व्यवस्था

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त विदेशी मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरू र विप्रेषणसम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थालाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कार्यमा लगानी गर्ने कार्य निवारण गर्ने सम्बन्धमा निर्देशन जारी गर्न वाञ्छनीय भएकोले सो सम्बन्धमा देहायबमोजिम गर्नु गराउनुहुन सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७प तथा विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ (संशोधन सहित) को दफा १२ र नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ६३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंकिङ विभाग लगायत प्रदेशस्थित कार्यालयहरू र इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख”, “ग” र “घ” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, इजाजतपत्रप्राप्त मनिचेञ्जर/होटल/ट्राभल एण्ड टुर्स/ट्रेकिङ्ग/कार्गो/अस्पताल/एयरलाइन्स/GSA/PSA, विप्रेषणसम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरू लगायत अन्य सबै इजाजतपत्रप्राप्त संस्था तथा निकायहरूलाई यो निर्देशन जारी गरिएको छ। विषय वा प्रसंगले आवश्यक भएकोमा बाहेक सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ र सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ मा गरिएका व्यवस्थाहरू यस निर्देशनमा उल्लेख गरिएको छैन।

(क) मुद्रा सटही सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूलाई निर्देशन :

परिच्छेद – १

परिभाषा

१. विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशनमा:

- (क) “अपराधिक आर्जन” भन्नाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा कुनै अपराधिक कार्यबाट प्राप्त भएको सम्पत्ति वा आर्थिक लाभ सम्झनु पर्दछ। साथै, यो शब्दले त्यस्तो सम्पत्तिबाट बढे बढाएको वा पूर्ण वा आंशिकरूपले स्वरूप परिवर्तन गरेको सम्पत्तिलाई समेत जनाउछ।
- (ख) “उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले स्वदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति, विदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको उच्चपदस्थ व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाल सरकारले राष्ट्रिय समन्वय समितिको सिफारिसमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको वर्गको व्यक्ति समेतलाई जनाउछ।
- (ग) “उत्पत्तिकर्ता” भन्नाले खातावाला वा खाता नभए पनि कुनै बैंक, वित्तीय संस्था, विप्रेषण र स्थानान्तरण कार्य गर्ने संस्थालाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा विद्युतीय माध्यमबाट रकम स्थानान्तरण गर्न अनुरोध गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्छ।
- (घ) “ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति” भन्नाले यस निर्देशनमा तोके बमोजिमको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence- CDD) लाई सम्झनु पर्दछ।
- (ङ) “वास्तविक धनी” भन्नाले ग्राहक, कारोबार, सम्पत्ति, कानुनी व्यक्ति वा कानुनी प्रबन्ध उपर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा स्वामित्व हुने, नियन्त्रण राख्ने, निर्देशन दिन वा प्रभाव पार्न सक्ने अन्तिम हिताधिकारी वा धनीको रूपमा रहेको प्राकृतिक व्यक्ति सम्झनु पर्छ।
- (च) “वित्तीय जानकारी इकाई” भन्नाले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ९ बमोजिम गठन भएको वित्तीय जानकारी इकाईलाई सम्झनु पर्दछ।
- (छ) “विदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले विदेशी राष्ट्र प्रमुख, सरकार प्रमुख, उच्च राजनीतिज्ञ, राष्ट्रियस्तरको राजनीतिक दलको केन्द्रीय पदाधिकारी, उच्च प्रशासक, उच्च न्यायिक अधिकारी, उच्च

सुरक्षा अधिकारी तथा राज्य नियन्त्रित संस्थाको उच्च पदाधिकारी वा त्यस्तो जिम्मेवारी भएको वा पाएको व्यक्ति समेत सम्भन्नु पर्छ ।

- (ज) “विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरण” भन्नाले विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरी कुनै बैंक, वित्तीय संस्था, विप्रेषण, स्थानान्तरण कार्य गर्ने संस्था मार्फत् कुनै व्यक्तिको रकम एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पठाउने कार्यलाई सम्भन्नु पर्दछ । (यसरी रकम पठाउने र प्राप्त गर्ने व्यक्ति एउटै वा अलग अलग हुन सक्दछन् ।)
- (झ) “स्वदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, मन्त्री, व्यवस्थापिका संसदका सदस्य, संवैधानिक निकायको पदाधिकारी, नेपाल सरकारका विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहको वा सोभन्दा माथिका पदाधिकारी, उच्च अदालतको न्यायाधीश वा सोभन्दा माथिल्लो तहको न्यायाधीश, उच्च राजनीतिज्ञ, राष्ट्रियस्तरको राजनीतिक दलको केन्द्रीय पदाधिकारी, नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्थाको उच्च पदाधिकारी वा त्यस्तो जिम्मेवारी भएको वा पाएको व्यक्ति सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “FATF” भन्नाले फाइनान्सियल एक्सन टास्क फोर्स (Financial Action Task Force) सम्भन्नु पर्दछ ।

परिच्छेद – २ नीति, प्रक्रिया र अभ्यास

२. सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यको नियन्त्रण एवम् निरोपणका लागि सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) र यस निर्देशनले तोके बमोजिम सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले आवश्यक नीति, प्रक्रिया र अभ्यासको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
३. दफा २ बमोजिम लागू गरिएको नीति, प्रक्रिया र अभ्यासमा मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले आफ्नो व्यवसाय तथा कारोबारको मात्रा तथा प्रकृति भल्कने गरी तयार गर्नु पर्नेछ । सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराध हुने जोखिम कम छ भनी सम्बन्धित मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले राष्ट्र बैंकमा निवेदन दिएमा राष्ट्र बैंकले जोखिममा आधारित भई यस निर्देशनको कार्यान्वयन गर्नमा आवश्यक छुट दिन सक्नेछ ।
४. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले तयार गर्ने नीति, प्रक्रिया र अभ्यासमा कम्तिमा देहायका विषयका सम्बन्धमा आवश्यक तथा उपयुक्त व्यवस्था गर्नु पर्नेछ :
- (क) जोखिममा आधारित प्रक्रिया सहितको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) लाई आवश्यकता अनुसार लागू गर्ने,
- (ख) ग्राहकको अद्यावधिक अभिलेख कायम गर्ने,
- (ग) कारोबार तथा अन्य विवरण सुरक्षित राख्ने,
- (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) तथा यस निर्देशनको दफा २३ अनुसार वित्तीय जानकारी इकाईमा सीमा सम्बन्धी कारोबार विवरण पठाउने,
- (ङ) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), वित्तीय जानकारी इकाईबाट जारी गरिएका कार्यविधि तथा मार्गदर्शन अनुरूपका शंकास्पद कारोबारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउने ,
- (च) आतङ्कवादी क्रियाकलाप तथा आमविनासकारी हातहतियारको निर्माण तथा विस्तारमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ,

- (छ) आतङ्कवादी क्रियाकलाप तथा आमविनासकारी हातहतियारको निर्माण तथा विस्तारमा वित्तीय लगानी सम्बन्धित विषयहरूको पहिचान, अनुगमन तथा प्रतिवेदनका लागि आवश्यक सघन कार्यप्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ र
- (ज) यस निर्देशनको पालना गर्न आवश्यक पर्ने आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रणका उपायहरूको तर्जुमा गर्ने ।

परिच्छेद – ३

जोखिममा आधारित प्रणालीको प्रयोग गरी ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) कायम गर्ने ।

- ५. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले गर्ने ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) ले देहायका कुराहरू समावेश गर्नु पर्नेछ :
 - (क) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको पहिचान गर्ने,
 - (ख) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको बारेमा आवश्यक सूचना संकलन गर्ने र आवश्यकता अनुसार ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्ने,
 - (ग) नयाँ ग्राहकहरू स्वीकार गर्ने नीति लागू गर्ने,
 - (घ) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको सूचना तथा विवरण नियमितरूपमा अद्यावधिक गर्ने,
 - (ङ) ग्राहकको कारोबारको विवरण तथा निजसँगको सम्बन्धलाई नियमितरूपमा अनुगमन गर्ने ।
- ६. जोखिमका आधारमा अर्थात् उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि बृहत तथा कम जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धतिको लागू गर्नु पर्नेछ । जोखिममा आधारित ग्राहक पहिचान पद्धति लागू गर्ने सम्बन्धमा यस निर्देशनको परिच्छेद १० र ११ बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद – ४

ग्राहकको पहिचान

- ७. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले बेनामी तथा काल्पनिक नाममा कारोबार गर्ने वा गर्न खोज्ने कुनै पनि व्यक्तिसँग कारोबार गर्न हुँदैन ।
- ८. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले आफ्ना ग्राहक तथा हिताधिकारीको वास्तविक परिचय थाहा पाउनु पर्नेछ । ग्राहक भन्ने शब्दले देहायका व्यक्तिहरूलाई जनाउँछ :
 - (क) व्यवसायिक सम्बन्ध भएका,
 - (ख) एक पटक वा पटके रूपमा यस निर्देशनको दफा २३ मा तोकिएको सीमा वा सो भन्दा बढी कारोबार गर्ने,
 - (ग) कारोबार गर्दा कुनै समयमा सो व्यक्ति सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यमा संलग्न भएको वा हुन सक्ने आशंका रहेको कारोबार वा व्यवसायमा संलग्न भएको ।
- ९. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले देहायका कुनै पनि समयमा ग्राहकको उपयुक्त पहिचान गर्न आवश्यक परिचय लिने र सोको उचित परीक्षण गरी रेकर्ड समेत कायम गर्नुपर्नेछ ।
 - (क) व्यवसायिक सम्बन्धका लागि अनुरोध गर्दा,
 - (ख) निश्चित सीमा भित्रको पटके कारोबार गर्दा,
 - (ग) कुनै व्यक्ति शंकास्पद कारोबार वा कार्यमा संलग्न भएको पाइएमा, र
 - (घ) कुनै व्यक्तिको सम्बन्धमा पहिले नै प्राप्त गरिसकेको पहिचान सम्बन्धी कागजातमा कुनै शंका वा द्विविधा उत्पन्न भएमा ।

परिच्छेद – ५
वास्तविक धनी पहिचान

१०. कुनै ग्राहकले एक वा एक भन्दा वढी वास्तविक धनीको लागि कारोबार गरिरहेको कुरा सुनिश्चित गर्नका लागि संस्थाले आवश्यक मापदण्डहरू निर्धारण गर्नु पर्नेछ । यदि कुनै ग्राहकको वास्तविक धनी कुनै व्यक्ति भएमा मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले त्यस्ता वास्तविक धनी पहिचानको लागि आफू सन्तुष्ट हुने गरी आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त गरी सोको पुष्टि समेत गर्नु पर्नेछ । वास्तविक धनीको सम्बन्धमा प्राप्त गरिने सूचना यस परिपत्रको अनुसूची-१ मा तोकिए अनुरूप हुनुपर्ने छ ।

परिच्छेद – ६
जोखिम पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन

११. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले यस व्यवस्था अन्तर्गत जोखिमको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ :
- (क) सम्पत्ती शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७ घ. बमोजिम जोखिमको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन गर्दा देहाय बमोजिमका विषयलाई समेत आधार लिनु पर्नेछ ।
- (अ) मुलुकको राष्ट्रिय तथा क्षेत्रगत जोखिम मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन ।
- (आ) Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism (AML/ CFT) को सम्बन्धमा कुनै प्रतिष्ठित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले गरेको अध्ययन तथा अनुसन्धानको प्रतिवेदन ।
- (इ) व्यवसायिक सम्बन्ध, कारोबारको सीमा र प्रकृति ।
- (ई) ग्राहक पहिचानसँग सम्बन्धित विवरण एकीकृत रूपमा विद्युतीय माध्यममा राखी जोखिम सापेक्ष हुने गरी अद्यावधिक गरे नगरेको निश्चितता ।
- (उ) ग्राहक पहिचान गर्दा एकीकृत पहिचान पद्धति अवलम्बन गरे नगरेको सुनिश्चितता र फरक फरक सेवा सुविधा लिने ग्राहकको आवश्यकता अनुसारको थप विवरणसमेत एकै ठाँउमा थप गर्न सकिने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम पहिचान गरिएको जोखिमलाई उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिममा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो त्रयमासभित्र AML/CFT सम्बन्धी जोखिमको विश्लेषण अद्यावधिक गरी सोही बमोजिम नीति तथा कार्यविधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्नु पर्नेछ । साथै, संस्थाले जोखिमको मूल्याङ्कन गरेको र उक्त मूल्याङ्कन जोखिम बमोजिम भए/नभएको यकिन गरी प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) संस्थाले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू जोखिमका आधारमा सम्पादन हुने गरी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तय भई सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।
- (ङ) संस्थाले ग्राहकको व्यवसायिक कार्यमा AML/CFT सम्बन्धी जोखिम मूल्याङ्कनको आधारलाई एकीकृत गरी नियमित रूपमा कार्य अगाडि बढाए नबढाएको निश्चित गर्नुपर्नेछ ।
- (च) ऐन, नियम र निर्देशनको सीमा भित्र रही संस्था आफैले जोखिमको आधारमा ग्राहक पहिचान विवरण तथा पद्धति निर्धारण गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) संस्थाले लक्षित वित्तीय कारवाही, उच्चपदस्थ व्यक्ति, उच्च जोखिम रहेको मुलुक, क्षेत्र तथा उच्च जोखिमयुक्त सेवा लगातयका कारोबारको अनुगमन हुने गरी अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नुपर्नेछ । साथै, उक्त अनुगमन प्रणाली जोखिमका आधारमा स्वचालित हुने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(ज) संस्थाले प्रतिवेदन वा सूचना दिनका लागि उपयुक्त सूचना प्रविधि प्रणाली र सो सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी समयमै देहायका विषयहरूको प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था निश्चित गर्नुपर्नेछ :

- नियमनकारी निकायमा दिनुपर्ने सूचना वा प्रतिवेदन ।
- वित्तीय जानकारी इकाईमा दिनुपर्ने सूचना वा प्रतिवेदन ।
- अन्य आवश्यक सूचना वा प्रतिवेदन ।

परिच्छेद – ७

नयाँ ग्राहकको स्वीकार

१२. यस निर्देशन बमोजिम आफ्नो वा हिताधिकारीको परिचय खुलाउन वा पुष्टि हुन नसक्ने वा जोखिम विवरण तयार गर्न पर्याप्त सूचना संकलन गर्न नसकिने कुनै व्यक्तिलाई ग्राहकको रूपमा स्वीकार गर्न हुँदैन । यस्तो अवस्थामा संस्थाले वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशन र यस निर्देशनको दफा २६ अनुसार शंकास्पद कारोबारको रूपमा लिई सोको विवरण पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ८

ग्राहकको सूचना निरन्तररूपमा कायम राख्ने

१३. संस्थाले आफ्ना ग्राहकको सम्बन्धमा निरन्तर आवश्यक सूचना र विवरण संकलन गरी राख्नु पर्नेछ । ग्राहक पहिचान पद्धति प्रक्रिया अन्तर्गत संकलन गरिएका कागजात, तथ्याङ्क, वा सूचनाहरू नियमित रूपमा आवश्यक समीक्षा गरी सोको विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ९

ग्राहकको कारोबारको निरन्तररूपमा अनुगमन गर्ने

१४. आफ्ना ग्राहकको कारोबार र ग्राहकसँगको सम्बन्धको निरन्तर अनुगमन (अनगोड्ड ड्यू डिलिजेन्स) गर्नु पर्नेछ । यस्तो अनुगमनले मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले पहिचान गरे अनुरूप नै ग्राहकले कारोबार गरे नगरेको तथा ग्राहकको जोखिम विवरण, आवश्यकता अनुसार रकम वा सम्पत्तिको स्रोत र पहिले नै निर्धारण गरिएको रकम वा कारोबारको सीमा र प्रकार समेतलाई समेटनु पर्नेछ ।

१५. सबै जटिल प्रकृतिको कारोबार, आर्थिक र कानुनी उद्देश्य नभएका अस्वभाविक रूपले ठूला देखिने वा अस्वभाविक प्रकृतिका कारोबारलाई विशेष निगरानीका साथ हेर्नु पर्नेछ । यस्ता कारोबारको उद्देश्य तथा आधारहरू पत्ता लगाई सोको जानकारी लिखित रूपमा राख्नु पर्नेछ । यस्तो जानकारी वित्तीय जानकारी इकाई, लेखापरीक्षक एवम् अन्य सक्षम निकायले परीक्षण गर्न सक्ने गरी पाँच वर्षसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ । कुनै कारोबारलाई आर्थिक र कानुनी उद्देश्य नभएको, शंकास्पद प्रकृतिका वा अस्वभाविक वा ठूला प्रकृतिका कारोबार लागेमा त्यस्ता कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद – १०

बृहत ग्राहक पहिचान सम्बन्धमा

१६. सम्पत्ती शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७ड बमोजिम देहायका ग्राहकहरूका लागि बृहत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

- (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको उच्च जोखिमयुक्त देखिएका मुलुक, क्षेत्र तथा उच्चपदस्थ व्यक्तिहरु (Politically Exposed Persons- PEPs) र त्यस्तो व्यक्तिको परिवारको सदस्य तथा निजसँग सम्बद्ध ग्राहकहरूका लागि ।
- (ख) भ्रष्टाचार, करछली लगायत अन्य अपराधिक कार्यका आधारमा उच्च जोखिममा रहेका मुलुकका ग्राहक वा हाल बसोबास वा पेशा वा व्यवसाय गरिरहेको स्थान आदिको आधारमा जोखिममा रहेका ग्राहक वा अन्य कुनै कारणले सो सम्बन्धी जोखिम रहेको भनी शंका गर्नु पर्ने कारण भएका ग्राहकहरूका लागि ।
- (यस प्रयोजनका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्था, देश, FATF को “High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action”, “Jurisdictions under Increased Monitoring” मा सूचीकृत मुलुक र गृह मन्त्रालयको website मा link भएको UN Sanction List बाट प्राप्त जानकारीको आधारमा)
१७. बृहत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) ले कारोबार रकमको स्रोतलाई पनि समावेश गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ११

सरलीकृत ग्राहक पहिचान सम्बन्धमा

१८. आफूले गरेको लिखित जोखिम मूल्याङ्कनका आधारमा कम जोखिमयुक्त ग्राहकको सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सक्नेछन् । यस्तो पद्धति अवलम्बन गर्दा आवश्यक पर्ने कागजात र जोखिम निर्धारणका आधारहरू बारेमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट माग भई आएमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
१९. सामान्यतया सबै ग्राहकहरूका लागि यस निर्देशनमा उल्लेखित ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । केही परिस्थितिहरूमा संस्थाले गरेको मूल्याङ्कनमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने जोखिम कम रहेको, सम्बन्धित ग्राहक र हिताधिकारीको बारेमा सार्वजनिक रुपमा नै जानकारी उपलब्ध भएको, वा राष्ट्रिय प्रणालीमा उपयुक्त नियन्त्रण र परीक्षणको व्यवस्था रहेको अवस्थामा सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सकिनेछ ।
२०. जोखिम कम भएका ग्राहक तथा कारोबारको उदाहरणको रुपमा देहाय बमोजिमका ग्राहक तथा कारोबार पर्न सक्नेछन् :
- (क) अन्य नियमनमा रहेका संस्था (नेपाल राष्ट्र बैंकले सुपरिवेक्षण गर्ने)
- (ख) नेपाल धितोपत्र बोर्डले नियमन गर्ने स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएको पब्लिक कम्पनी र उपयुक्त नियमन र सुपरिवेक्षण अन्तर्गत रहेका विदेशी स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएका पब्लिक कम्पनी
- (ग) रु. १,००,०००/- भन्दा कम वार्षिक कारोबार भएका साना ग्राहक ।

परिच्छेद – १२

अभिलेख सुरक्षित तरिकाले राख्ने

२१. स्वदेशी तथा विदेशी सबै कारोबार तथा वित्तीय जानकारी इकाईलाई पठाएका सीमा तथा शंकास्पद कारोबारहरूको अभिलेख कारोबार भएको मितिले कम्तिमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित रुपमा राख्नु पर्नेछ । यो व्यवस्था ग्राहक सम्बन्ध कायम भएका वा कारोबार चालु रहेका वा समाप्त भएका दुवै अवस्थामा लागू हुनेछ ।
२२. कारोबारको विवरण राख्दा प्रत्येक कारोबार पूर्ण पहिचान गर्न सकिने र आवश्यक पर्दा फौजदारी अभियोगमा अभियोजन गर्दा प्रमाणमा लिन सक्ने किसिमले राख्नु पर्नेछ । त्यस्तो कारोबार विवरणमा देहायका कुराहरू समावेश गर्नु पर्नेछ :

- (क) ग्राहकको (हिताधिकारी समेत) को नाम, ठेगाना (पहिचान सम्बन्धी अन्य मध्यस्थद्वारा राखिएको विवरण)
- (ख) कारोबारको प्रकृति र मिति
- (ग) प्रयोग भएको मुद्राको प्रकार र मात्रा
- (घ) कारोबारमा प्रयोग भएको खाता नम्बर र सोको प्रकार

परिच्छेद – १३

सीमा कारोबार विवरण पठाउनु पर्ने

- २३. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले देहायका सीमा भित्रको रुपैयाँ तथा सो बराबरको विदेशी मुद्राको कारोबारको विवरण त्यस्तो कारोबार भएको मितिले १५ दिन भित्र अनुसूची-२ को ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
 - (क) कुनै ग्राहकले एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा गरेको अमेरिकी डलर पाँच हजार वा सो भन्दा बढी रकमको सटही कारोबार
- २४. तोकिएको सीमा भन्दा बढीको कारोबार गर्ने ग्राहक, त्यस्तो कारोबार वा रकमको स्रोत समेत उल्लेख गरी छुट्टै रजिष्टर खडा गरी राख्नु पर्नेछ ।
- २५. दफा २३ अनुरूपका विवरणहरू वित्तीय जानकारी इकाईले तोके बमोजिम goAML System माध्यमबाट पठाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – १४

शंकास्पद कारोबार/गतिविधि सम्बन्धमा विवरण पठाउने

- २६. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७ध अनुरूप कुनै रकम देहाय बमोजिम रहेको शंका लागेमा वा शंका गर्नु पर्ने पर्याप्त आधार भएमा सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।
 - (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) ले तोकेको अपराध वा अपराधिक आर्जनसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको, वा
 - (ख) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) ले तोके बमोजिम आतंककारी व्यक्ति, आतंककारी कार्य वा आतंककारी संगठनसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको
 - (ग) वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको मार्गदर्शनमा तोकिएका आधारमा शंकास्पद देखिएको ।
- २७. सबै शंकास्पद रकम तथा कारोबार र कारोबारको प्रयास समेतको विवरण पठाउनु पर्नेछ । विवरण पठाउने दायित्व अन्य कुनै किसिमले छुट हुनेछैन ।
- २८. संस्थाले शंकास्पद कारोबार/गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन goAMLSystem माध्यममार्फत् ३ दिनभित्र वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- २९. शंकास्पद कारोबार वा सोको प्रयास समेतको विवरणमा यस निर्देशनको अनुसूची-३ मा दिइएको ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – १५

अनधिकृत व्यक्तिलाई सूचना दिन प्रतिबन्ध

- ३०. सूचना दिने व्यवस्था सम्बन्धमा देहाय बमोजिम हुनेछ :
 - (क) मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्था, सोका सञ्चालक, पदाधिकारी र कर्मचारीहरू (स्थाई र अस्थाई) कसैले पनि वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाएको सीमा वा शंकास्पद कारोबार वा सम्पत्ति

- शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधको सम्बन्धमा भएको वा भईरहेको अनुसन्धान वा अन्य सम्बद्ध सूचनाहरू खण्ड (ख) मा उल्लेख भएको अवस्थामा र प्रचलित कानूनले तोकेको अवस्थामा बाहेक कुनै पनि किसिमले व्यक्त गर्नु वा प्रकट गर्नु हुँदैन ।
- (ख) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को कुनै व्यवस्थाको कार्यान्वयन गरिरहेको निकायले माग गरेका बखत त्यस्तो जानकारी प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) कसैले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को प्रशासनको लागि बाहेक शंकास्पद कारोबारको विवरण तयार गर्ने, वित्तीय जानकारी इकाई वा अन्य सरकारी निकायलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण गर्ने कार्यको लागि विवरण पठाउने व्यक्तिको परिचय वा परिचय खुल्न सक्ने कुनै पनि कुरा संकेत वा प्रकट गर्नु हुँदैन ।
- (घ) कसैले पनि न्यायको प्रयोजनका लागि आवश्यक भएको भनी न्यायधिश वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले प्रकट गर्न आदेश दिएकोमा बाहेक शंकास्पद कारोबारको विवरण वा सोमा समावेश भएका अन्य जानकारी वा सोसँग प्रदान गरिएका अन्य जानकारी, त्यस्तो विवरण तयार गर्ने, विवरण पठाउने व्यक्तिहरूको परिचय वा परिचय खुल्न सक्ने कुनै पनि विवरण दिन हुँदैन ।
३१. सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) तथा यस निर्देशनको व्यवस्था अनुरूप सदैनियत साथ विवरण पठाएको वा जानकारी दिएको कारणले कुनै पनि सूचक संस्था वा त्यसका सञ्चालक, पदाधिकारी, साभेदार, पेशागत व्यवसायी वा कर्मचारीलाई बैकिङ्ग वा अन्य कुनै पनि पेशागत गोप्यता भंग गरेको आरोपमा कुनै पनि फौजदारी, देवानी, अनुशासनात्मक वा प्रशासकीय कारवाही हुने छैन ।

परिच्छेद – १६

आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रण

३२. यस निर्देशनको पालना हुने गरी आवश्यक आन्तरिक नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ । कम्तिमा सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) का व्यवस्थाहरू समेटनु पर्नेछ ।
३३. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाको सञ्चालक समितिले कम्तिमा तीन महिनामा एकपटक सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) र यस निर्देशनका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको अवस्था बारेमा समीक्षा गर्नु पर्नेछ तथा सो सम्बन्धी जोखिम मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ । आर्थिक वर्ष शुरु भएको पहिलो महिनाको आधारमा प्रत्येक तीन महिनामा त्यस्तो प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
३४. संस्थाले दफा ३३ बमोजिमको जोखिम मूल्याङ्कन प्रतिवेदन गैर-बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागमा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो त्रयमासभित्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
३५. सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७ त. को उपदफा (३) बमोजिम ऐन, नियमावली र यस निर्देशन बमोजिमको दायित्व निरन्तर रूपमा पूरा गर्न एक जना कार्यान्वयन अधिकारी नियुक्त गरी निजको नाम, ठेगाना, योग्यता, सम्पर्क नम्बर, इमेल लगायतका विवरण वित्तीय जानकारी इकाई तथा गैर- बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । साथै, कार्यान्वयन अधिकारी परिवर्तन भएमा वा निजको विवरणमा परिवर्तन भएमा सोको समेत जानकारी पठाउनु पर्नेछ ।
३६. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधको नियन्त्रण सम्बन्धमा आवश्यक सूचनाहरू आपसमा आदान प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

३७. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले यी नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रणका संयन्त्रहरूको कार्यान्वयन भए नभएको परीक्षण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक स्रोत तथा स्वतन्त्र लेखापरीक्षण (नमुना परीक्षण समेत) सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
३८. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंककारी कार्यमा हुने लगानी नियन्त्रण गर्न विकसित भई रहेका संयन्त्रहरू र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंककारी कार्यमा प्रयोग भई रहेका प्रवृत्तिहरू, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी सम्बन्धी अपराध नियन्त्रण गर्न बनेका कानूनको कार्यान्वयन गर्न पूरा गर्नु पर्ने दायित्व, ग्राहक पहिचान प्रक्रिया र शंकास्पद कारोबारको विवरण पठाउने समेतका बारेमा आफ्ना कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम एवम् जानकारी दिने व्यवस्था निरन्तर रूपमा गर्नु पर्नेछ ।
३९. संस्थाले सदाचार नीति (Code of Conduct) तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।
४०. मुद्रा सटही सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले कर्मचारी छनौट गर्दा उपयुक्त मापदण्ड सहितको छनौट प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
४१. दफा ११ को बुँदा नं. (छ) बमोजिमको अनुगमन प्रणाली जोखिमका आधारमा स्वचालित भए नभएको अनुगमन गर्ने र त्यस्तो अनुगमनमा लक्षित वित्तीय कारवाही, उच्च पदस्थव्यक्ति, उच्च जोखिम रहेको मुलुक, क्षेत्र तथा उच्चजोखिमयुक्त सेवा लगायतका कारोबारको अनुगमन गैर- बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागले गर्नेछ । यस प्रयोजनका लागि AML/CFT स्थलगत, गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण, जोखिममा आधारित विशेष नियमन सुपरिवेक्षण /विशेष निरीक्षण गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद – १७
कारवाही र सजाय

४२. (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ र सो ऐन अन्तर्गतका नियमावली तथा यस निर्देशनको व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन नगर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्था र त्यस्तो संस्थाका पदाधिकारीलाई उक्त ऐन बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- (ख) बुँदा (क) बमोजिम कारवाही गर्दा ऐन, नियमावली तथा निर्देशनको पालना नभएको अवस्था, उल्लंघनको मात्रा र सोबाट पर्न सक्ने प्रणालीगत प्रभाव लगायतका विषयको गाम्भीर्यका आधारमा यस बैंकले अनुसूची-४ बमोजिमका कारवाहीहरू गर्न सक्नेछ ।
४३. यस निर्देशनको व्यवस्था कार्यान्वयन नगर्ने संस्थाहरूलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७फ लगायत विदेशी विनियम (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ र सो अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम बमोजिमको जरिवाना वा तोकिएका अन्य कारवाही हुनेछ ।
- यस निर्देशनको अनुसूची २ र ३ बमोजिमको विवरण goAML System मार्फत् वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र जोखिम मूल्याङ्कन तथा समीक्षा सम्बन्धी त्रैमासिक प्रतिवेदन fiupolicy@nrb.org.np मा पठाउनु पर्नेछ ।

(इ.प्रा.परिपत्र संख्या २७ (क) को दफा १० को प्रयोजनको लागि)
अनुसूची-१

ग्राहक पहिचान तथा सोको सम्पुष्टि गर्दा लिनु पर्ने कागजात तथा विवरण :

- (क) पूरा नाम र ठेगाना
- (ख) नागरिकताको प्रमाणपत्र वा राहदानी वा राष्ट्रियता खुल्ने परिचयपत्र (भारतीय मुद्रामा हुने कारोबारका लागि)
- (ग) राहदानी र प्रवेशाज्ञाको प्रतिलिपि (परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा हुने कारोबारका लागि)
- (घ) स्थायी/अस्थायी ठेगाना
- (ङ) टेलिफोन नम्बर
- (च) सटही गरिने रकमको स्रोत
- (छ) आवश्यकता अनुसार ग्राहकसँगको अन्तरवार्ता
- (ज) अन्य आवश्यक कागजातहरू (सम्बन्धित संस्था स्वयम्ले तोक्न सक्ने)

(इ.प्रा.परिपत्र संख्या २७ (क) को दफा २३ को प्रयोजनको लागि)

अनुसूची-२

Threshold Transaction Report (TTR) Form for Money Changers

Name of Reporting Institution:

S.N	Name and address of the Customer (including legal person)	Branch	Date of Transaction	Nature of Transaction	Account Type and No.	Amount Involved	Source of Fund	Remark

Signature :

(Compliance Officer or authorized officer)

Name :

Designation :

Phone :

Email :

Fax :

Date :

इ.प्रा.परिपत्र संख्या २७ (क) को दफा २९ को प्रयोजनको लागि)

अनुसूची-३

Suspicious Transaction Report and Internal Record Form for Money Changers

Name of Reporting Institution:

S.N	Name and address of the Customer (with passport number & visa or citizenship, or national Id, etc.)	Date of Transaction	Source of Money	Amount Involved in NPR	Reasons for Suspicion	Signature for Internal Recording	Remarks

Signature :
(Chief/Authorized Person)
Name :
Designation :
Phone :
Email :
Fax :
Date :

अनुसूची-४
(कारवाहीसम्बन्धी व्यवस्था):

क्र.सं.	पालना नभएको व्यवस्था	कारवाही (प्रति उल्लङ्घन)
१	नीति तथा कार्यविधि नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकदेखि रु. १० लाख वा गाम्भीर्यको आधारमा रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
२	ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. १५ लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
३	जानीबुझी बेनामी वा काल्पनिक नाममा कारोबार गरेको पाइएमा	(क) रु. १० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
४	सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को परिच्छेद-६ख को व्यवस्था पालना भएको नपाइएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १५ लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. ४० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने । (घ) पटक पटक प्रणालीगत समस्या भएमा कारोबार वा व्यवसायमा आंशिक वा पूर्ण रोक लगाउने वा इजाजतपत्र निलम्बन वा खारेज गर्ने सम्मको कारवाही गर्ने ।
५	उच्चपदस्थ व्यक्तिको पहिचान हुने प्रणालीको व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १५ लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
६	वास्तविक धनीको पहिचान गर्ने, वृहत ग्राहक पहिचान गर्ने तथा ग्राहक पहिचान अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १५ लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
७	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी समितिले तोकेको बमोजिम कार्य गरेको नपाइएमा	(क) रु. १० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
८	वायर ट्रान्सफर र रेमिटान्स गर्दा ग्राहकको पहिचान हुन नसकेमा	(क) रु. १० लाख वा कारोबार रकम जुन बढी हुन्छ सो बराबर वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
९	वायर ट्रान्सफर र रेमिटान्स गर्दा वास्तविक धनीको पहिचान हुन नसकेमा	(क) रु. १० लाख वा कारोबार रकम जुन बढी हुन्छ सो बराबर वा गाम्भीर्य अनुसार थप ।
१०	निरन्तर अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकदेखि रु. १५ लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।

क्र.सं.	पालना नभएको व्यवस्था	कारवाही (प्रति उल्लङ्घन)
११	सीमा कारोबारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा तोकिएको समयमा पेश नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १५ लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
१२	शंकास्पद कारोबारको पहिचान गर्ने संयन्त्र/प्रणाली नभएमा तथा शंकास्पद कारोबार प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचा र समयमा पेश नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १५ लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार रु. १ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
१३	कार्यान्वयन अधिकारीको व्यवस्था नगरेमा	(क) रु. १० लाख जरिवाना गर्ने ।
१४	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी पेश गर्नुपर्ने प्रतिवेदन समयमा पेश नगरेमा तथा संचालक समितिले गर्नुपर्ने समीक्षा नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. १५ लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
१५	संस्थागत तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. १५ लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
१६	तोकिएका विवरणहरुको अभिलेख नराखेमा वा तोकिएको समयसम्म सुरक्षित नराखेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. १५ लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।

(ख) विप्रेषण तथा मुद्रा स्थानान्तरण सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूलाई निर्देशन :

परिच्छेद - १

परिभाषा

१. विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशनमा :

- (क) “अपराधिक आर्जन” भन्नाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरुमा कुनै अपराधिक कार्यबाट प्राप्त भएको सम्पत्ति वा आर्थिक लाभ सम्झनु पर्दछ । साथै, यो शब्दले त्यस्तो सम्पत्तिबाट बढे वढाएको वा पूर्ण वा आंशिक रूपले स्वरूप परिवर्तन गरेको सम्पत्तिलाई समेत जनाउँछ ।
- (ख) “उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले स्वदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति, विदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको उच्चपदस्थ व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाल सरकारले राष्ट्रिय समन्वय समितिको सिफारिसमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको वर्गको व्यक्ति समेतलाई जनाउँछ ।
- (ग) “उत्पत्तिकर्ता” भन्नाले खातावाला वा खाता नभए पनि कुनै बैंक, वित्तीय संस्था, विप्रेषण र स्थानान्तरण कार्य गर्ने संस्थालाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा विद्युतीय माध्यमबाट रकम स्थानान्तरण गर्न अनुरोध गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति” भन्नाले यस निर्देशनमा तोके बमोजिमको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) “वास्तविक धनी” भन्नाले ग्राहक, कारोबार, सम्पत्ति, कानुनी व्यक्ति वा कानुनी प्रबन्ध उपर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा स्वामित्व हुने, नियन्त्रण राख्ने, निर्देशन दिन वा प्रभाव पार्न सक्ने अन्तिम हिताधिकारी वा धनीको रूपमा रहेको प्राकृतिक व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (च) “वित्तीय जानकारी इकाइ” भन्नाले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ९, बमोजिम गठन भएको वित्तीय जानकारी इकाइलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “विदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले विदेशी राष्ट्र प्रमुख, सरकार प्रमुख, उच्च राजनीतिज्ञ, राष्ट्रियस्तरको राजनीतिक दलको केन्द्रीय पदाधिकारी, उच्च प्रशासक, उच्च न्यायिक अधिकारी, उच्च सुरक्षा अधिकारी तथा राज्य नियन्त्रित संस्थाको उच्च पदाधिकारी वा त्यस्तो जिम्मेवारी भएको वा पाएको व्यक्ति समेत सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरण” भन्नाले विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरी कुनै बैंक, वित्तीय संस्था, विप्रेषण, स्थानान्तरणको कार्य गर्ने संस्था मार्फत् कुनै व्यक्तिको रकम एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पठाउने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ । (यसरी रकम पठाउने र प्राप्त गर्ने व्यक्ति एउटै वा अलग अलग हुन सक्दछन ।)
- (झ) “स्वदेशी उच्चपदस्थ व्यक्ति” भन्नाले राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, मन्त्री, व्यवस्थापिका संसदका सदस्य, संवैधानिक निकायको पदाधिकारी, नेपाल सरकारका विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहको वा सोभन्दा माथिका पदाधिकारी, उच्च अदालतको न्यायाधीश वा सोभन्दा माथिल्लो तहको न्यायाधीश, उच्च राजनीतिज्ञ, राष्ट्रियस्तरको राजनीतिक दलको केन्द्रीय पदाधिकारी, नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्थाको उच्च पदाधिकारी वा त्यस्तो जिम्मेवारी भएको वा पाएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “FATF” भन्नाले फाइनान्सियल एक्सन टास्क फोर्स (Financial Action Task Force) सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद – २
नीति, प्रक्रिया र अभ्यास

२. सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यको नियन्त्रण एवम् निरोपणका लागि सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) र यस निर्देशनले तोके बमोजिम विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले आवश्यक नीति, प्रक्रिया र अभ्यासको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
३. दफा २ बमोजिम लागू गरिएको नीति, प्रक्रिया र अभ्यासमा आफ्नो व्यवसाय तथा कारोबारको मात्रा तथा प्रकृति भल्कने गरी तयार गर्नु पर्नेछ । सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराध हुने जोखिम कम छ भनी संस्थाले राष्ट्र बैंकमा निवेदन दिएमा राष्ट्र बैंकले जोखिममा आधारित भई यस निर्देशनको कार्यान्वयन गर्नमा आवश्यक छुट दिन सक्नेछ ।
४. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले तयार गर्ने नीति, प्रक्रिया र अभ्यासमा कम्तिमा देहायका विषयका सम्बन्धमा आवश्यक तथा उपयुक्त व्यवस्था गर्नु पर्नेछ
- (क) जोखिममा आधारित प्रक्रिया सहितको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) लाई आवश्यकता अनुसार लागू गर्ने,
- (ख) ग्राहकको अद्यावधिक अभिलेख कायम गर्ने,
- (ग) कारोबार तथा अन्य विवरण सुरक्षित राख्ने,
- (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) तथा यस निर्देशनको दफा ४३ अनुसार वित्तीय जानकारी इकाइमा सीमा सम्बन्धी कारोबार विवरण पठाउने,
- (ङ) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), वित्तीय जानकारी इकाईबाट जारी गरिएका कार्यविधि तथा मार्गदर्शन अनुरूपका शंकास्पद कारोबारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउने,
- (च) आतङ्कवादी क्रियाकलाप तथा आमविनासकारी हातहतियारको निर्माण तथा विस्तारमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ,
- (छ) आतङ्कवादी क्रियाकलाप तथा आमविनासकारी हातहतियारको निर्माण तथा विस्तारमा वित्तीय लगानी सम्बन्धित विषयहरूको पहिचान, अनुगमन तथा प्रतिवेदनका लागि आवश्यक सघन कार्यप्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ र
- (ज) यस निर्देशनको पालना गर्न आवश्यक पर्ने आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रणका उपायहरूको तर्जुमा गर्ने ।
५. नेपाल बाहिर कुनै शाखा वा सहायक कम्पनी मार्फत् कारोबार गरिरहेका संस्थाले यस निर्देशन, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी प्रचलित कानून तथा नियमहरूलाई त्यस्ता कारोबारका सम्बन्धमा पनि लागू गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो स्थानमा रहेका शाखा वा सहायक कम्पनीलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) र यस निर्देशनको कार्यान्वयनमा कुनै प्रतिवन्ध वा व्यवधान भएमा सोको जानकारी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ३
जोखिममा आधारित प्रणालीको प्रयोग गरी ग्राहक मूल्याङ्कन
पद्धति (Customer Due Diligence) कायम गर्ने

६. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले गर्ने ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (Customer Due Diligence) ले देहायका कुराहरू समावेश गर्नु पर्नेछ :
- (क) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको पहिचान गर्ने,
 - (ख) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको बारेमा आवश्यक सूचना संकलन गर्ने र आवश्यकता अनुसार ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्ने,
 - (ग) नयाँ ग्राहकहरू स्वीकार गर्ने नीति लागू गर्ने,
 - (घ) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको सूचना तथा विवरण नियमितरूपमा अद्यावधिक गर्ने,
 - (ङ) ग्राहकको कारोबारको विवरण तथा निजसँगको सम्बन्धलाई नियमितरूपमा अनुगमन गर्ने ।
७. जोखिमका आधारमा अर्थात् उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि परिष्कृत तथा कम जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि सरलकृत ग्राहक पहिचान पद्धति लागू गर्नु पर्नेछ । जोखिममा आधारित ग्राहक पहिचान पद्धति लागू गर्ने सम्बन्धमा यस निर्देशनको परिच्छेद १० र ११ बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद – ४
ग्राहकको पहिचान

८. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले बेनामी तथा काल्पनिक नाममा कारोबार गर्ने वा गर्न खोज्ने कुनै पनि व्यक्तिसँग कारोबार गर्न हुँदैन ।
९. संस्थाले आफ्ना ग्राहक तथा हिताधिकारीको वास्तविक परिचय थाहा पाउनु पर्नेछ । ग्राहक भन्ने शब्दले देहायका व्यक्तिहरूलाई जनाउँछ :
- (क) व्यवसायिक सम्बन्ध भएका,
 - (ख) एक पटक वा पटकै रूपमा यस निर्देशनको दफा ४३ मा तोकिएको सीमा वा सो भन्दा बढी कारोबार गर्ने,
 - (ग) यस निर्देशनको परिच्छेद-१२ मा उल्लेख भए अनुरूपको विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरणको कार्यमा संलग्न,
 - (घ) कारोबार गर्दा कुनै समयमा सो व्यक्ति सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यमा संलग्न भएको वा हुन सक्ने आशंका रहेको कारोबार वा व्यवसायमा संलग्न भएको ।
१०. संस्थाले देहायका कुनै पनि समयमा ग्राहकको उपयुक्त पहिचान कायम गर्न आवश्यक परिचय लिने र सोको उचित परीक्षण गर्नु पर्नेछ ।
- (क) व्यवसायिक सम्बन्धका लागि अनुरोध गर्दा,
 - (ख) निश्चित सीमा भित्रको पटकै कारोबार गर्दा,
 - (ग) विद्युतीय माध्यमबाट रकम स्थानान्तरण गर्दा,
 - (घ) कुनै व्यक्ति शंकास्पद कारोबार वा कार्यमा संलग्न भएको पाइएमा,
 - (ङ) कुनै व्यक्तिको सम्बन्धमा पहिले नै प्राप्त गरिसकेको पहिचान सम्बन्धी कागजातमा कुनै शंका वा द्विविधा उत्पन्न भएमा ।
११. संस्थाले प्राकृतिक व्यक्तिको सम्बन्धमा पहिचान कायम गर्दा विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले यस निर्देशनको अनुसूची-१ मा उल्लेख गरे अनुरूपका कागजात, तथ्याङ्क, सूचनाहरू प्राप्त गरी सो लाई स्वतन्त्र र भरपर्दो स्रोतबाट पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।

१२. कानुनी व्यक्ति वा संस्थापनाहरूको सम्बन्धमा पहिचान कायम गर्दा यस निर्देशनको अनुसूची-१ मा उल्लेख गरे अनुरूपका कागजात, तथ्याङ्क, सूचनाहरू प्राप्त गरी सोलाई स्वतन्त्र र भरपर्दो स्रोतबाट पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।
१३. सबै प्राकृतिक तथा कानुनी व्यक्तिको पहिचान स्थापना गर्ने कागजात तथा जानकारीहरूको प्रतिलिपि बुझ्न सकिने किसिमले व्यवस्थित गरी राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ५

ग्राहकको वास्तविक धनी पहिचान

१४. कुनै ग्राहकले एक वा एक भन्दा बढी वास्तविक धनीको लागि कारोबार गरिरहेको कुरा सुनिश्चित गर्नका लागि संस्थाले आवश्यक मापदण्डहरू निर्धारण गर्नु पर्नेछ । यदि कुनै ग्राहकको वास्तविक धनी कुनै व्यक्ति भएमा विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले त्यस्ता वास्तविक धनी पहिचानको लागि आफू सन्तुष्ट हुने गरी आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त गरी सोको पुष्टि समेत गर्नु पर्नेछ । वास्तविक धनीको सम्बन्धमा प्राप्त गरिने सूचना यस निर्देशनको अनुसूची-१ मा तोकिए अनुरूप हुनुपर्ने छ ।
१५. कानूनद्वारा नियमन गरिएका धितोपत्र बजारमा सूचीकृत पब्लिक लिमिटेड कम्पनी, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड लागू गरेको मुलुकका कानूनद्वारा नियमन तथा सुपरीवेक्षण गरिएका धितोपत्र बजारमा सूचीकृत भएका विदेशी कम्पनीहरूको हकमा यस निर्देशनको अनुसूची-१ मा उल्लेख भएका कागजात र विवरणका अतिरिक्त अन्य थप जानकारी आवश्यक पर्ने छैन । संस्थाले सम्बन्धित मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड लागू गरे नगरेको कुरा Financial Action Task Force (FATF), Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG) र सोही प्रकारका अन्य क्षेत्रीय संस्थाहरू, International Monetary Fund र World Bank जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूद्वारा वेबसाइटमा प्रकाशित रिपोर्ट तथा विवरणहरूका आधारमा निर्धारण गर्न सक्नेछन् ।
१६. अन्य कानुनी व्यक्ति तथा संस्थापनहरूका सन्दर्भमा त्यस्तो ग्राहकको वास्तविक धनी वा नियन्त्रणमा राख्ने प्राकृतिक वा कानुनी व्यक्तिको बारेमा देहाय बमोजिमको जानकारी लिनु पर्नेछ :
- (क) दफा १२ को व्यवस्था अनुरूप कुनै कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्थापनाहरूका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमका प्रत्येक प्राकृतिक व्यक्तिको विवरण:
- (१) दश प्रतिशत भन्दा बढी शेयर खरिद गरेको वा मतदानको अधिकार प्राप्त गरेको,
- (२) कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्थापनाहरूको व्यवस्थापनमा संलग्न,
- (३) कानुनी व्यक्ति वा संस्थापनाको नियन्त्रण गर्ने वा नियन्त्रणको अधिकार प्रयोग गर्ने ।
- (ख) गुठी वा यस्तै प्रकारका संस्थापनाका सम्बन्धमा सोको सञ्चालक, ट्रष्टी र वास्तविक धनीको पहिचान कायम गर्ने ।
१७. शेयर स्वार्थको अप्रत्यक्ष स्वामित्वको स्थापित गर्दा देहायको आधारमा गर्नु पर्नेछ :
- (क) कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्थापना र गुठीले धारण गरेको शेयरमा समानुपातिक रूपमा त्यस्तो संस्थाको शेयरहोल्डर, साभेदार अथवा वास्तविक धनी,
- (ख) परिवारको सदस्यले धारण गरेको शेयरको सम्बन्धमा परिवारको प्रत्येक सदस्यले धारण गरेको शेयर
१८. सम्बद्ध सबै सूचनाको तथा जानकारीहरूको प्रतिलिपि बुझ्न सकिने किसिमले व्यवस्थित गरी राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ६
जोखिम पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन

१९. संस्थाले यस व्यवस्था अन्तर्गत देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।
- (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७ घ. बमोजिम जोखिमको पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन गर्दा देहाय बमोजिमका विषयलाई समेत आधार लिनु पर्नेछ ।
- (अ) मुलुकको राष्ट्रिय तथा क्षेत्रगत जोखिम मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन,
(आ) AML/CFT को सम्बन्धमा कुनै प्रतिष्ठित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले गरेको अध्ययन तथा अनुसन्धानको प्रतिवेदन,
(इ) व्यवसायिक सम्बन्ध, कारोवारको सीमा र प्रकृति ।
(ई) ग्राहक पहिचानसँग सम्बन्धित विवरण एकीकृत रूपमा विद्युतीय माध्यममा राखी जोखिम सापेक्ष हुने गरी अद्यावधिक गरे नगरेको निश्चितता ।
(उ) ग्राहक पहिचान गर्दा एकीकृत पहिचान पद्धति अवलम्बन गरे नगरेको सुनिश्चितता गर्ने र फरक फरक सेवा सुविधा लिने ग्राहकको आवश्यकता अनुसारको थप विवरणसमेत एकै ठाँउमा थप गर्न सकिने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम पहिचान गरिएको जोखिमलाई उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिममा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो त्रयमासभित्र AML/CFT सम्बन्धी जोखिमको विश्लेषण अद्यावधिक गरी सोही बमोजिम नीति तथा कार्यविधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्नु पर्नेछ । साथै, संस्थाले जोखिमको मूल्याङ्कन गरेको र उक्त मूल्याङ्कन जोखिम बमोजिम भए/नभएको यकिन गरी प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) संस्थाले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरु जोखिमका आधारमा सम्पादन हुने गरी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तय भई सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।
- (ङ) संस्थाले ग्राहकको व्यवसायिक कार्यमा AML/CFT सम्बन्धी जोखिम मूल्याङ्कनको आधारलाई एकीकृत गरी नियमित रूपमा कार्य अगाडि बढाए/नबढाएको निश्चित गर्नुपर्नेछ ।
- (च) ऐन, नियम र निर्देशनको सीमा भित्र रही संस्था आफैले जोखिमको आधारमा ग्राहक पहिचान विवरण तथा पद्धति निर्धारण गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) संस्थाले लक्षित वित्तीय कारवाही, उच्चपदस्थ व्यक्ति, उच्च जोखिम रहेको मुलुक, क्षेत्र तथा उच्च जोखिमयुक्त सेवा लगातयका कारोवारको अनुगमन हुने गरी अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नुपर्नेछ । साथै, उक्त अनुगमन प्रणाली जोखिमका आधारमा स्वचालित हुने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (ज) संस्थाले प्रतिवेदन वा सूचना दिनका लागि उपयुक्त सूचना प्रविधि प्रणाली र सो सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी समयमै देहायका विषयहरुको प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था निश्चित गर्नुपर्ने :
- नियमनकारी निकायमा दिनुपर्ने सूचना वा प्रतिवेदन ।
 - वित्तीय जानकारी इकाईमा दिनुपर्ने सूचना वा प्रतिवेदन ।
 - अन्य आवश्यक सूचना वा प्रतिवेदन ।

परिच्छेद – ७
नयाँ ग्राहकको स्वीकार

२०. यस निर्देशन बमोजिम आफ्नो वा हिताधिकारीको परिचय खुलाउन वा पुष्टि हुन नसक्ने वा जोखिम विवरण तयार गर्न पर्याप्त सूचना संकलन गर्न नसकिने कुनै व्यक्तिलाई ग्राहकको रूपमा स्वीकार गर्न हुँदैन । यस्तो

अवस्थामा संस्थाले वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशन र यस निर्देशनको दफा ४६ अनुसार शंकास्पद कारोबारको रूपमा लिई सोको विवरण पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ८

ग्राहकको सूचना निरन्तररूपमा कायम राख्ने

२१. संस्थाले आफ्ना ग्राहकको सम्बन्धमा निरन्तर आवश्यक सूचना र विवरण संकलन गरी राख्नु पर्नेछ । ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति (CDD) प्रक्रिया अन्तर्गत संकलन गरिएका कागजात, तथ्याङ्क, वा सूचनाहरू नियमित रूपमा आवश्यक समीक्षा गरी सोको विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ९

ग्राहकको कारोबारको निरन्तररूपमा अनुगमन गर्ने

२२. संस्थाले आफ्ना ग्राहकको कारोबार र ग्राहकसँगको सम्बन्धको निरन्तर अनुगमन (अनगोइड ड्यू डिलिजेन्स) गर्नु पर्नेछ । यस्तो अनुगमनले पहिचान गरे अनुरूप नै ग्राहकले कारोबार गरे नगरेको तथा ग्राहकको जोखिम विवरण, आवश्यकता अनुसार रकम वा सम्पत्तिको स्रोत तथा पहिले नै निर्धारण गरिएको रकम वा कारोबारको सीमा र प्रकार समेतलाई समेटनु पर्नेछ ।
२३. संस्थाले सबै प्रकृतिका जटिल कारोबार, आर्थिक र कानुनी उद्देश्य नभएका अस्वभाविकरूपले ठूला देखिने वा अस्वभाविक प्रकृतिका कारोबारलाई विशेष निगरानीका साथ हेर्नु पर्नेछ । यस्ता कारोबारको उद्देश्य तथा आधारहरू पत्ता लगाई सोको जानकारी लिखित रूपमा राख्नु पर्नेछ । यस्तो जानकारी वित्तीय जानकारी इकाई, लेखापरीक्षक एवम् अन्य सक्षम निकायले परीक्षण गर्न सक्ने गरी पाँच वर्ष सम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ । कुनै कारोबार आर्थिक र कानुनी उद्देश्य नभएको, शंकास्पद प्रकृतिका वा अस्वभाविक वा ठूला प्रकृतिका कारोबार लागेमा त्यस्ता कारोबार सम्बन्धी प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद – १०

बृहत ग्राहक पहिचान सम्बन्धमा

२४. संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको उच्च जोखिमयुक्त देखिएका मुलुक, क्षेत्र, उच्च जोखिमयुक्त सेवा लगायतका जोखिमयुक्त कारोबारहरू तथा उच्चपदस्थ व्यक्तिहरू (PEPs) र त्यस्तो व्यक्तिको परिवारको सदस्य तथा निजसँग सम्बद्ध ग्राहकहरूका लागि बृहत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । बृहत ग्राहक पहिचान पद्धतिले अन्य कुराका अतिरिक्त कारोबार रकमको स्रोतलाई पनि समावेश गर्नु पर्नेछ । साथै, प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा आवश्यकता अनुसार सम्पत्तिको स्रोत बुझिलिन सकिनेछ ।
२५. उच्च जोखिममा रहेका ग्राहक पहिचान प्रक्रियाको हरेक चरणमा बृहत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) लागू गर्नु पर्नेछ ।
२६. संस्थाको व्यवस्थापन तहको माथिल्लो अधिकारीले स्वीकृति नदिएसम्म उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकहरूसँग सम्बन्ध स्थापना गर्न हुँदैन ।
२७. देहायको आधारमा कुनै ग्राहक उच्च जोखिममा रहेको निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।
- (क) आमने सामने भई बाहेक अन्य तरिकाले सम्बन्ध स्थापना भएको,
- (ख) गैर आवासीय वा त्यस्तो व्यक्तिको राष्ट्रियता, हाल बसोबास रहेको मुलुक वा पहिलेको बसोबास रहेको मुलुक समेतका आधारमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको उच्च जोखिममा रहेको स्थानका ग्राहक,

- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको नियन्त्रणमा उपयुक्त स्तर कायम गर्न नसकेको मुलुक वा क्षेत्रसँग सम्बन्धित ग्राहक,
- (घ) उच्चपदस्थ व्यक्ति (PEPs) वा तिनका परिवारका सदस्य तथा सम्बन्धित व्यक्ति,
- (ङ) धेरै नेटवर्थ भएको, रकम वा सम्पत्तिको स्रोत प्रष्ट नभएको वा निजी बैकिङ्ग व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक,
- (च) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधमा संलग्न हुन सक्ने शंकास्पद व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक,
- (छ) व्यक्तिगत सम्पत्ति धारण गर्ने साधनको रूपमा रहेको कानुनी व्यक्ति वा संस्थापना,
- (ज) प्रष्ट आर्थिक तथा कानुनी उद्देश्य विना नै जटिल प्रकृतिको स्वामित्व संरचना भएका कानुनी व्यक्ति वा संस्थापना,
- (झ) नोमिनी शेयरहोल्डर वा धारक शेयर भएको कम्पनी,
- (ञ) अत्याधिक भ्रष्टाचार रहेको भनी चिनिएको मुलुक वा अन्य यस्तै आधारमा उच्च जोखिममा रहेको देशका ग्राहक,
- (ट) नगदको वढी प्रयोग हुने व्यवसायिक कारोबारमा संलग्न भएका क्षेत्रका ग्राहकहरू ।
२८. दफा २७ (क) मा उल्लेखित आमने सामने नभई हुने कारोबारले अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका कारोबारलाई आधार लिनु पर्नेछ :
- (क) इन्टरनेटबाट स्थापित सम्बन्ध वा यस्तै अन्य प्रकारले जस्तो हुलाक मार्फत् स्थापित सम्बन्ध,
- (ख) इन्टरनेटबाट प्रदान गरिने सेवा तथा कारोबार,
- (ग) ATM को प्रयोग गरी गरिने कारोबार,
- (घ) टेलिफोन बैकिङ्ग,
- (ङ) फ्याक्स वा अन्य यस्तै प्रकारका माध्यमबाट निर्देशन वा निवेदन दिई भएका कारोबार,
- (च) पहिले नै भुक्तानी गरेका, नवीकरण गर्न मिल्ने वा कुनै खातासँग जोडिएका कार्ड मार्फत् गरिने रकम निष्कासन वा भुक्तानी सम्बन्धी कारोबार
२९. आमने सामने नभई हुने कारोबारमा गरिने बृहत ग्राहक पहिचान पद्धतिमा देहायका विषय समेट्नु पर्नेछ :
- (क) नोटरी वा अन्य विश्वास योग्य व्यक्तिले प्रमाणित गरेको कागजात,
- (ख) प्रत्यक्षरूपमा कारोबार गरिने ग्राहकसँग माग गरिने कागजातका अतिरिक्त थप कागजातको प्राप्ति,
- (ग) स्वतन्त्ररूपमा ग्राहकसँग सम्पर्क स्थापना गर्ने प्रक्रियाको विकास ।
३०. उच्चपदस्थ व्यक्ति (PEPs) को निर्धारण देहाय बमोजिमको प्रक्रियाबाट गर्नु पर्नेछ :
- (क) सम्भावित ग्राहकसँग प्राप्त गरिने सम्बद्ध सूचनाको आधारमा,
- (ख) सार्वजनिकरूपमा उपलब्ध सूचनाको आधारमा,
- (ग) उपलब्ध भएका उच्चपदस्थ व्यक्ति (PEPs) को तथ्याङ्क (Data Base) मा पहुँच स्थापित गरेर
३१. बृहत ग्राहक पहिचान पद्धति प्रयोग गर्दा विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले लिंग, वर्ण, रंग, वैवाहिक सम्बन्ध, धर्म वा राष्ट्रियताको आधारमा गैर कानुनी भेदभाव हुन नदिने तर्फ आवश्यक सतर्कता अपनाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ११

सरलीकृत ग्राहक पहिचान सम्बन्धमा

३२. संस्थाले आफूले गरेको लिखित जोखिम मूल्याङ्कनका आधारमा कम जोखिमयुक्त ग्राहकको लागि सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सक्नेछन् । यस्तो पद्धति अवलम्बन गर्दा आवश्यक पर्ने कागजात र जोखिम निर्धारणका आधारहरू बारेमा नेपाल राष्ट्र बैकबाट जानकारी माग भई आएमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

३३. सामान्यतया सबै ग्राहकहरूका लागि यस निर्देशनमा उल्लेखित ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । केही परिस्थितिहरूमा जब संस्थाले गरेको मूल्याङ्कनमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने जोखिम कम रहेको, सम्बन्धित ग्राहक र हिताधिकारीको बारेमा सार्वजनिक रूपमा नै जानकारी उपलब्ध भएको वा राष्ट्रिय प्रणालीमा उपयुक्त नियन्त्रण र परीक्षणको व्यवस्था रहेको अवस्थामा सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सकिनेछ ।
३४. जोखिम कम भएका ग्राहक, कारोबारहरूको उदाहरणको रूपमा देहाय बमोजिमका ग्राहक, कारोबारहरू पर्न सक्नेछन् :
- (क) अन्य नियमनमा रहेका संस्थाहरू (नेपाल राष्ट्र बैंकले सुपरिवेक्षण गर्ने),
 - (ख) यस निर्देशनको दफा १५ मा उल्लेख भए अनुरूप उपयुक्त नियमन र सुपरिवेक्षण अन्तर्गत रहेका विदेशी वित्तीय संस्थाहरू,
 - (ग) नेपाल धितोपत्र बोर्डले नियमन गर्ने स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएको पब्लिक कम्पनी र उपयुक्त नियमन र सुपरिवेक्षण अन्तर्गत रहेका विदेशी स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएका पब्लिक कम्पनीहरू,
 - (घ) रु १,००,००० ऽ भन्दा कम वार्षिक कारोबार भएका साना ग्राहकहरू ।
३५. दफा ३४ को खण्ड (ख) र (ग) मा उल्लेख भएका गैर आवासीय तथा विदेशी कम्पनीहरूको हकमा त्यस्ता कम्पनीहरू रहेको स्थान वा मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरूको पालना गरेको हुनुपर्ने छ । संस्थाले सम्बन्धित मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरूको पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा निर्धारण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रकाशित गरेको सूचि वा प्रतिवेदन, FATF, APG, IMF, World Bank जस्ता निकायहरूका वेबसाईटमा प्रकाशन भएका विवरणका आधारमा गर्नु पर्नेछ ।
३६. नेपाल राष्ट्र बैंकले कुनै मुलुक वा क्षेत्रले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरूको पालना नगरेको भनी जानकारी गराएको, वा विश्वस्त स्वतन्त्र सूचनाहरूका आधारमा सम्बन्धित संस्थाले नै सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरूको पालना नगरेको भनी पत्ता लगाएको, वा अन्य कुनै कारणले सो सम्बन्धी जोखिम रहेको भनी शंका गर्नु पर्ने कारण भएका स्थानमा आधारित ग्राहकको हकमा भने सरलीकृत ग्राहक पहिचान पद्धति लागू गर्न हुँदैन ।

परिच्छेद – १२

विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरण (Wire Transfer) सम्बन्धी नीति र प्रक्रिया

३७. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७ ठ. बमोजिम वायर स्थानान्तरण सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ ।
३८. संस्थाले आफूले प्राप्त गर्ने सबै विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरणको सम्बन्धमा उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको पूर्ण सूचना प्राप्त गर्ने र सोको सत्यता पुष्टि गर्नु पर्नेछ ।
३९. उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको पूर्ण सूचनामा देहायका कुराहरू समावेश गर्नु पर्नेछ :
- (क) उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको नाम,
 - (ख) उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको खाता नम्बर (खाता नम्बर नभएको अवस्थामा छुट्टै पहिचान नम्बर),
 - (ग) उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको परिचयपत्र नम्बर वा ठेगाना,
 - (घ) वास्तविक धनीको नाम तथा खाता नम्बर र खाता नभएको अवस्थामा कारोबार पहिचान हुन सक्ने छुट्टै स्रोत नम्बर,
 - (ङ) संस्थाले ग्राहकको पचहत्तर हजार रुपैयाँ वा सोभन्दा कम मूल्यको वायर स्थानान्तरण गर्दा दफा ३९ को (घ) बमोजिमको विवरण वा जानकारी नलिन सक्नेछ ।

४०. वेनिफिसियरी संस्थाहरुले उत्पत्तिकर्ता तथा अन्तर्राष्ट्रिय Wire Transfer मा वेनिफिसियरीको आवश्यक विवरण प्राप्त भए नभएको पहिचान गर्न Post event अनुगमन वा Real-time अनुगमन जस्ता कार्य गर्नुपर्दछ ।

उत्पत्तिकर्ता र वेनिफिसियरीको पूर्ण विवरण नभएका विद्युतीय विप्रेषणको भुक्तानी दिने संस्थाले त्यस्तो कारोबारलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यको लागि जोखिमयुक्त रहेको मान्नु पर्नेछ । यस्तो अवस्थामा सम्बन्धित संस्थाले सबैभन्दा पहिले आदेश दिने संस्थाबाट उत्पत्तिकर्ताको सम्बन्धमा छुट विवरण माग गर्नु पर्नेछ । यदि छुट विवरण प्राप्त नभएमा उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरणको अभावमा त्यस्तो वा सम्बद्ध कारोबारलाई शंकास्पद कारोबारको रूपमा लिई सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ । यसका अतिरिक्त विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले त्यस्तो कारोबार गर्न इन्कार पनि गर्न सक्नेछ । उपर्युक्त अवस्थामा भुक्तानी दिने संस्थाले यस निर्देशनको पालना नगर्ने संस्थासँग कारोबार गर्न प्रतिवन्ध लगाउने वा सम्बन्ध समाप्त गर्न पनि सक्नेछ ।

- ४०(क) उत्पत्तिकर्ता तथा वेनिफिसियरी दुवै तर्फ नियन्त्रण राख्ने संस्थाले दुवै तर्फको सूचनाको आधारमा शंकास्पद कारोबारको reporting गर्नुपर्नेछ । साथै, शंकास्पद wire transfer ले जुन मुलुकलाई प्रभाव पार्ने हो सोही मुलुकको Financial Intelligence Unit मा समेत सूचना उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – १३

अभिलेख सुरक्षित तरिकाले राख्ने

४१. संस्थाले स्वदेशी तथा विदेशी सबै कारोबार तथा वित्तीय जानकारी इकाईलाई पठाएका सीमा तथा शंकास्पद कारोबारहरुको अभिलेख कारोबार भएको मितिले कम्तिमा पाँच वर्षसम्म सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ । यो व्यवस्था सम्बन्ध वा कारोबार चालु रहेका वा समाप्त भएका दुवै अवस्थामा लागू हुनेछ ।
४२. कारोबारको विवरण प्रत्येक कारोबार पूर्ण पहिचान गर्न सकिने र आवश्यक पर्दा फौजदारी अभियोगमा अभियोजन गर्दा प्रमाणमा लिन सक्ने किसिमले राख्नु पर्नेछ । त्यस्तो कारोबार विवरणमा देहायका कुराहरु समावेश गर्नु पर्नेछ :
- (क) ग्राहकको (हिताधिकारी समेत) को नाम, ठेगाना : (पहिचान सम्बन्धी अन्य मध्यस्थद्वारा राखिएको विवरण),
- (ख) कारोबारको प्रकृति र मिति,
- (ग) प्रयोग भएको मुद्राको प्रकार र मात्रा,
- (घ) कारोबारमा प्रयोग भएको खाता नम्बर र सोको प्रकार ।

परिच्छेद – १४

सीमा कारोबार विवरण पठाउनु पर्ने

४३. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले देहायका सीमा भित्रको रुपैयाँ तथा सो बराबरको विदेशी मुद्राको कारोबारको विवरण त्यस्तो कारोबार भएको मितिले १५ दिन भित्र अनुसूची-२ को ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (क) विप्रेषण र स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले देहायको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईलाई पठाउनु पर्नेछ ।
- (१) कुनै ग्राहकलाई एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा गरेको रु.१० लाख वा सो भन्दा बढी रकम नेपालमा भुक्तानी गरेको वा नेपालको सीमा वारपार हुने गरी गरेको विप्रेषण वा स्थानान्तरणको कारोबार

४४. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले तोकिएको सीमा भन्दा बढीको कारोबार गर्ने ग्राहक, त्यस्तो कारोबार वा रकमको स्रोत समेत उल्लेख गरी छुट्टै रजिष्टर खडा गरी राख्नु पर्नेछ ।
४५. दफा ४३ अनुरूपका विवरणहरू वित्तीय जानकारी इकाईले तोके बमोजिम goAML System माध्यमबाट पठाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद – १५

शंकास्पद कारोबार/गतिविधिको विवरण पठाउने

४६. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७ध अनुरूप कुनै रकम देहाय बमोजिम रहेको शंका लागेमा वा शंका गर्नु पर्ने पर्याप्त आधार भएमा सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) ले तोकेको अपराध वा अपराधिक आर्जनसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको, वा
- (ख) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) ले तोके बमोजिम आतंकवाद, आतंकवादी कार्य, आतंकवादी संगठन, वा आतंकवादी कार्यमा लगानीसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको ।
- (ग) वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको मार्गदर्शनमा तोकिएका आधारमा शंकास्पद देखिएको ।
४७. सबै शंकास्पद रकम तथा कारोबार र कारोबारको प्रयास समेतको विवरण पठाउनु पर्नेछ । विवरण पठाउने दायित्व अन्य कुनै किसिमले छुट हुने छैन ।
४८. संस्थाले शंकास्पद कारोबार/गतिविधि सम्बन्धी प्रतिवेदन goAMLSystem माध्यममार्फत् ३ दिनभित्र वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
४९. संस्थाले शंकास्पद कारोबार वा सोको प्रयास समेतको विवरणमा यस निर्देशनको अनुसूची ३ मा दिइएको ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – १६

अनधिकृत व्यक्तिलाई सूचना दिन प्रतिवन्ध र दायित्वबाट संरक्षण

५०. सूचना दिने वा दायित्वबाट संरक्षण सम्बन्धमा देहाय बमोजिम हुनेछ :
- (क) विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्था, सोका सञ्चालक, पदाधिकारी र कर्मचारीहरू (स्थायी र अस्थायी) कसैले पनि वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाएको सीमा वा शंकास्पद कारोबार वा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधको सम्बन्धमा भएको वा भईरहेको अनुसन्धान वा अन्य सम्बद्ध सूचनाहरू खण्ड (ख) मा उल्लेख भएको अवस्थामा र प्रचलित कानूनले तोकेको अवस्थामा बाहेक कुनै पनि किसिमले व्यक्त गर्नु वा प्रकट गर्नु हुँदैन ।
- (ख) विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को कुनै व्यवस्थाको कार्यान्वयन गरिरहेको निकायले माग गरेका बखत त्यस्तो जानकारी प्रकट गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) कसैले सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को प्रशासनको लागि बाहेक शंकास्पद कारोबारको विवरण तयार गर्ने, वित्तीय जानकारी इकाई वा अन्य सरकारी निकायलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण गर्ने कार्यको लागि विवरण पठाउने व्यक्तिको परिचय वा परिचय खुल्न सक्ने कुनै पनि कुरा संकेत वा प्रकट गर्नु हुँदैन ।

- (घ) कसैले पनि न्यायको प्रयोजनका लागि आवश्यक भएको भनी न्यायधिश वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले प्रकट गर्न आदेश दिएकोमा बाहेक शंकास्पद कारोबारको विवरण वा सोमा समावेश भएका अन्य जानकारी वा सोसँग प्रदान गरिएका अन्य जानकारी, त्यस्तो विवरण तयार गर्ने, विवरण पठाउने व्यक्तिहरूको परिचय वा परिचय खुल्न सक्ने कुनै पनि विवरण प्रकट गर्न हुँदैन ।
५१. सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) तथा यस निर्देशनको व्यवस्था अनुरूप सदैनियत साथ विवरण पठाएको वा जानकारी दिएको कारणले कुनै पनि सूचक संस्था वा त्यसका सञ्चालक, पदाधिकारी, साभेदार, पेशागत व्यवसायी वा कर्मचारीलाई बैकिङ्ग वा अन्य कुनै पनि पेशागत गोप्यता भंग गरेको आरोपमा कुनै पनि फौजदारी, देवानी, अनुशासनात्मक वा प्रशासकीय कारवाही हुने छैन ।

परिच्छेद – १७

आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रण

५२. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले यस निर्देशनको पालना हुने गरी आवश्यक आन्तरिक नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ । कम्तिमा सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित), यस निर्देशनका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्थापकीय स्तरको कार्यान्वयन अधिकृत नियुक्त गर्ने व्यवस्थाहरू समेटनु पर्नेछ ।
५३. कार्यान्वयन अधिकृत तथा अन्य सम्बद्ध कर्मचारीले ग्राहक पहिचान तथा ग्राहक पहिचान पद्धति अनुरूपका विवरण, कारोबारको विवरण, र अन्य सम्बद्ध जानकारीहरू समयमै प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । कार्यान्वयन अधिकृतले स्वतन्त्ररूपमा कार्य गर्ने तथा उसको आफ्नो सुपरीवेक्षक भन्दा माथिल्लो तहको अधिकारी वा सञ्चालक समिति वा समान स्तरको अन्य कुनै समिति समक्षको पहुँचलाई सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।
५४. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले कार्यान्वयन अधिकृतको नाम, ठेगाना, योग्यता, सम्पर्क नम्बर, इमेल लगायतका विवरण नेपाल राष्ट्र बैकको गैर- बैक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग तथा वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पठाउनु पर्नेछ । साथै, कार्यान्वयन अधिकारी परिवर्तन भएमा वा निजको विवरणमा परिवर्तन भएमा सो को समेत जानकारी पठाउनु पर्नेछ ।
५५. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण गर्ने संस्थाको सञ्चालक समितिले कम्तिमा तीन महिनामा एकपटक जोखिम मूल्याङ्कन तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित), सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०७३ (संशोधन सहित) र यस निर्देशनका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको अवस्था बारेमा समीक्षा गर्नु पर्नेछ । आर्थिक वर्ष शुरु भएको पहिलो महिनाको आधारमा प्रत्येक तीन महिनामा त्यस्तो समीक्षा वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ । साथै, कम्तिमा तीन महिनामा एक पटक ऐन, नियमावली र यस निर्देशन बमोजिम भए/गरेका काम कारवाहीको सम्बन्धमा सुधार गनुपर्ने विषय समेत समेटिएको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ र सञ्चालक समितिले आवश्यक समीक्षा गरी उपयुक्त निर्णय गर्नु पर्नेछ ।
५६. संस्थाले दफा ५५ बमोजिमको जोखिम मूल्याङ्कन प्रतिवेदन गैर- बैक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागमा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो त्रयमासभित्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
५७. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधको नियन्त्रण सम्बन्धमा आवश्यक सूचनाहरू आपसमा आदान प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
५८. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले यी नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रणका संयन्त्रहरूको कार्यान्वयन भए नभएको परीक्षण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक स्रोत तथा स्वतन्त्र लेखापरीक्षण (नमुना परीक्षण समेत) सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

५९. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी नियन्त्रण गर्न विकसित भई रहेका संयन्त्रहरू र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा प्रयोग भई रहेका प्रवृत्तिहरू, र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी सम्बन्धी अपराध नियन्त्रण गर्न बनेका कानूनको कार्यान्वयन गर्न पूरा गर्नु पर्ने दायित्व, ग्राहक पहिचान प्रक्रिया र शंकास्पद कारोबारको विवरण पठाउने समेतका बारेमा आफ्ना कर्मचारी, Agent तथा Sub-Agent हरूलाई आवश्यक तालिम एवम् जानकारी दिने व्यवस्था निरन्तर रूपमा गर्नु पर्नेछ । साथै, Agent तथा Sub-Agent हरूले उक्त तालिमबमोजिम कार्य गरे नगरेको निरन्तर रूपमा अनुगमन गर्नुपर्नेछ ।
६०. विप्रेषण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाले कर्मचारी छनौट गर्दा उपयुक्त मापदण्ड सहितको छनौट प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
६१. संस्थाले मध्यस्थता तथा सह-मध्यस्थता (Agent and Sub-agent) हरूको सूची सम्बद्ध निकायहरूको पहुँच सुनिश्चित हुने गरी अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ । साथै, त्यस्तो सूची आफ्नो वेवसाइटमार्फत् प्रकाशन र नियमित रूपमा अद्यावधिक समेत गर्नु पर्नेछ ।
६२. संस्थाले सदाचार नीति (Code of Conduct) तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।
६३. दफा १९ को बुँदा नं. (छ) बमोजिमको अनुगमन प्रणाली जोखिमका आधारमा स्वचालित भए नभएको अनुगमन गर्ने र त्यस्तो अनुगमनमा लक्षित वित्तीय कारवाही, उच्चपदस्थव्यक्ति, उच्च जोखिम रहेको मुलुक, क्षेत्र तथा उच्च जोखिमयुक्त सेवा लगायतका कारोबारको अनुगमन नेपाल राष्ट्र बैंकको गैर-बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागले गर्नेछ । यस प्रयोजनका लागि AML/CFT स्थलगत, गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण, जोखिममा आधारित विशेष नियमन सुपरिवेक्षण /विशेष निरीक्षण गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद – १८
कारवाही र सजाय

६४. (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ र सो ऐन अन्तर्गतका नियमावली तथा यस निर्देशनको व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन नगर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्था र त्यस्तो संस्थाका पदाधिकारीलाई उक्त ऐन बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- (ख) बुँदा (क) बमोजिम कारवाही गर्दा ऐन, नियमावली तथा निर्देशनको पालना नभएको अवस्था, उल्लंघनको मात्रा र सोबाट पर्न सक्ने प्रणालीगत प्रभाव लगायतका विषयको गाम्भीर्यका आधारमा यस बैंकले अनुसूची-४ बमोजिमका कारवाहीहरू गर्न सक्नेछ ।
६५. यस निर्देशनको व्यवस्था कार्यान्वयन नगर्ने संस्थाहरूलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा ७फ लगायत विदेशी विनियम (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ र सो अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम बमोजिमको जरिवाना वा तोकिएका अन्य कारवाही हुनेछ ।

यस निर्देशनको अनुसूची २ र ३ बमोजिमको विवरण goAML System मार्फत् वित्तीय जानकारी इकाईलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र जोखिम मूल्याङ्कन तथा समीक्षा सम्बन्धी त्रैमासिक प्रतिवेदन fiupolicy@nrb.org.np मा पठाउनु पर्नेछ ।

(इ.प्रा.परिपत्र संख्या २७(ख) को दफा १४ को प्रयोजनको लागि)

अनुसूची-१

ग्राहक पहिचान तथा सोको सम्पुष्टि गर्दा लिनु पर्ने कागजात तथा विवरण

- (क) पूरा नाम र ठेगाना
- (ख) नागरिकताको प्रमाणपत्र वा राहदानी वा राष्ट्रियता खुल्ने परिचयपत्र (भारतीय मुद्रामा हुने स्थानान्तरण तथा भुक्तानीमा)
- (ग) राहदानी र प्रवेशाज्ञाको प्रतिलिपि (विदेशी मुद्रामा हुने स्थानान्तरण तथा भुक्तानीमा)
- (घ) स्थायी/अस्थायी ठेगाना
- (ङ) टेलिफोन नम्बर (भएमा उल्लेख गर्ने)
- (च) स्थानान्तरण गरिने रकमको स्रोत
- (छ) रकम पठाउने र प्राप्त गर्ने बीचको सम्बन्ध
- (ज) रकम पठाउने र प्राप्त गर्ने उद्देश्य
- (झ) रकम पठाउने र प्राप्त गर्नेको पत्राचार गर्ने ठेगाना
- (ञ) आवश्यकता अनुसार ग्राहकसँगको अन्तरवार्ता
- (ट) अन्य आवश्यक कागजातहरू (सम्बन्धित संस्था स्वयम्ले तोक्न सक्ने)

अनुसूची-४
(कारवाहीसम्बन्धी व्यवस्था):

क्र.सं.	पालना नभएको व्यवस्था	कारवाही (प्रति उल्लङ्घन)
१	नीति तथा कार्यविधि नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकदेखि रु. १० लाख वा गाम्भीर्यको आधारमा रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
२	ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. ५० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
३	जानीबुझी बेनामी वा काल्पनिक नाममा कारोबार गरेको पाइएमा	(क) रु. ५० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
४	सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को को परिच्छेद-६ख को व्यवस्था पालना भएको नपाइएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. २० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. ५० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. २ करोड वा गाम्भीर्य अनुसार रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने । (घ) पटक पटक प्रणालीगत समस्या भएमा कारोबार वा व्यवसायमा आंशिक वा पूर्ण रोक लगाउने वा इजाजतपत्र निलम्बन वा खारेज गर्ने सम्मको कारवाही गर्ने ।
५	उच्चपदस्थ व्यक्तिको पहिचान हुने प्रणालीको व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. २० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. १ करोड वा गाम्भीर्य अनुसार रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
६	वास्तविक धनीको पहिचान गर्ने, वृहत ग्राहक पहिचान गर्ने तथा ग्राहक पहिचान अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. २० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेश्रो पटकदेखि रु. १ करोड वा गाम्भीर्य अनुसार रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
७	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी समितिले तोकेको बमोजिम कार्य गरेको नपाइएमा	(क) रु. १० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
८	वायर ट्रान्सफर र रेमिटान्स गर्दा ग्राहकको पहिचान हुन नसकेमा	(क) रु. १० लाख वा कारोबार रकम जुन बढी हुन्छ सो बराबर वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
९	वायर ट्रान्सफर र रेमिटान्स गर्दा वास्तविक धनीको पहिचान हुन नसकेमा	(क) रु. २० लाख वा कारोबार रकम जुन बढी हुन्छ सो बराबर वा गाम्भीर्य अनुसार थप ।
१०	निरन्तर अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था नभएमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
११	सीमा कारोबारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा तोकिएको समयमा पेश नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. २० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. ५० लाख जरिवाना गर्ने ।

क्र.सं.	पालना नभएको व्यवस्था	कारवाही (प्रति उल्लङ्घन)
		(ग) तेस्रो पटकदेखि रु. १ करोड वा गाम्भीर्य अनुसार रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
१२	शंकास्पद कारोबारको पहिचान गर्ने संयन्त्र/प्रणाली नभएमा तथा शंकास्पद कारोबार प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचा र समयमा पेश नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि रु. २० लाख जरिवाना गर्ने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. ५० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. १ करोड वा गाम्भीर्य अनुसार रु. ५ करोडसम्म जरिवाना गर्ने ।
१३	कार्यान्वयन अधिकारीको व्यवस्था नगरेमा	(क) रु. २० लाख जरिवाना गर्ने ।
१४	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी पेश गर्नुपर्ने प्रतिवेदन समयमा पेश नगरेमा तथा संचालक समितिले गर्नुपर्ने समीक्षा नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. ५० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
१५	संस्थागत तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि नगरेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।
१६	तोकिएका विवरणहरूको अभिलेख नराखेमा वा तोकिएको समयसम्म सुरक्षित नराखेमा	(क) पहिलो पटकका लागि सचेत गराउने । (ख) दोस्रो पटकका लागि रु. १० लाख जरिवाना गर्ने । (ग) तेस्रो पटकदेखि रु. २० लाख वा गाम्भीर्य अनुसार थप जरिवाना गर्ने ।

(ग) सूचीकृत भएका आतंककारी व्यक्ति, समूह वा सङ्गठन सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी हासिल गर्नुपर्ने सम्बन्धी निर्देशन :

सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ (संशोधन सहित) को दफा २९ड. को उपदफा (१) बमोजिम संयुक्त राष्ट्र संघको सुरक्षा परिषद्बाट पारित निर्णय बमोजिम सूचीकृत भएका आतंककारी व्यक्ति, समूह वा सङ्गठनको अद्यावधिक सूची नेपाल सरकार, परराष्ट्र मन्त्रालयले आफ्नो वेबसाइटमा राख्ने गरेको र सो सूचीमा रहेका आतंककारी व्यक्ति, समूह वा सङ्गठनको सम्पत्ति वा कोष रोक्का राख्न सोही दफाको उपदफा (२) र (३) बमोजिम नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयले आदेश जारी गरी वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको हुँदा सोही दफाको उपदफा (४) बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले नियमित रूपमा वेबसाइट हेरी प्रकाशित सूचीमा उल्लिखित व्यक्ति, समूह वा सङ्गठनहरूको बारेमा अद्यावधिक जानकारी हासिल गरी सोही सूचना बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।